

ENGOLASTERS

Raymond, *Di. Top. B.Pyr.*). Seria també *En Gais* 'en els llocs esgaiats' (més aviat que 'alegres')?

Engarra, V. *En-* aglutinat

ENGOLASTERS

Estany d'Andorra, damunt i poc a l'Est de Les Escaldes, amb una església i cases o cortsals que en depenen. És un estany poc gran, a 1450 alt., en una terrassa que baixa bruscament uns 400 metres.

PRON. MOD.: *engulastés*, 1954 a Les Escaldes, Encamp etc. En notes de Casac., 1920, preses allí, anomenaren els *Cortals d'Engolasters*, i l'església de *St. Miquel d'Engolasters*. Id. en el llibre de Marcel Chevalier (*L'Andorre*), en moltes guies i descripcions consultades, i en el mapa del Consell, ed. 1976 0°85 × 47°25.

MENCIONS ANT. Parlen de l'estany i de «cases», «lloc i vila» (no església): tot plegat s'entendrà com «llogaret». 1065: «ipsum alaudem de *Andorra* affr., de I parte *Ecercenad*, et de alia part in ipso estang de *Egolestes*, de III in *Pont Asner*, de IIII in *Sancta Columba*» (*Cart.* de Tavèrnoles, f° 57, p. 83. 25 18); de nou en Baraut (*Cart. And.* II, 42.18), aquí amb facsímil, on es llegeix igual, en lletra molt clara (fins les sigles superposades, però no se'n veu cap en aquest nom ni en «*Ecercenad*»); 1176: «Sig. Pere de Cases d'*Engolestes*», entre els homes de la parr. d'Andorra 30 la Vella (Valls Tab., *Priv. And.*, 397; Baraut, *Cart. And.* I, § 76.149, p. 224).

Freqüent des del S. XIII: 1231: «Ferrer d'*Engolestes*» (Baraut, *Cart.* I, p. 274.14); 1244: «B. de les Cases de *Engolestes*» (bis) (Baraut, *Cart.* II, § 15, p. 98.1 35 i 7 f); en el mateix doc.: R. de la vila de *Engolestes* (ib., p. 98.3f.); 1246: «in appe. St. Stephani de Andorra --- in *locum* q. d. a *Engolestes* --- affr. --- in *tossa* de *Engolestes* ---» (Bar., *Cart.* II, § 16, p. 990); 1246: «A. de les Chases de *Engolestes* --- terras sunt in *Engolestes* --- de Cabdevila de *Engolestes* ---» (Bar., ib., II, 101.1, 5, 15); 1255: J. Ribot de *Engolestes* (id., id., II, § 23, p. 107); 1266: «G. d'*Engolestes*» (*Cart.* Tavèrnoles, § 30; Baraut, id. II, 80.4f.); 1275: *Angolestes* (Valls Tab., *Priv. And.*, p. 41.2) però Baraut en el 45 mateix doc. imprimeix Ferrarius de *Angolestres* (*Cart.* I, § 124.15; potser el ms. porta *e's* amb sigla). Indatat dels Ss. XIII-XIV: «--- un sester de sègal --- *Engolasters*» (Bar., *Cart.* I, 346.4f.) etc.

En sinopsi: quasi tota la vintena de mencions porten la grafia *Engolestés*; amb *A-* inicial només la de 1275; amb *-as-* medial només la darrera i la de 1231; i amb *-rs* només la darrera i potser la de 1275. Per a l'origen això últim no significa gaire, car *-rs* es va reduir a *-s* des d'abans del S. XII; en cat. occid. és més 55 significatiu que hi hagi *a* o bé *e* —sense ser ben decisiu— i no hi manca algun cas escadusser de *-ast-*; en tot cas *e:* pretònica > *a* i *a:* pretònica > *e:* són tan fàcils una com altra. Es produeix també en occid. per dissimilació davant *é* tònica; quant a l'intercanvi 60

entre *Anz* i *Enz* és un fet corrent si són àtones.

ETIM. Només jo vaig escriure'n (en *E.T.C.* II, 25; *DCEC*, s. v. *estero*. *Top. Hesp.* II, 180, n. 23; i *DECat* IV, 548b27) limitant-me quasi a dir en tots 5 aquests llocs que podia contenir el mot ll. AESTUARIUM 'estanyol, maresmes, goles d'un riu', que ha restat en diverses llengües romàniques: cast. *estero* 'albufera', 'estanyol, llacuna', port. *esteiro* id., gascó *este(ir)* «chenal, ruisseau», 'maresmes inundades per la marea' (molt documentat a la Gironda, però també en textos pirinencs del S. XIII, *PSW* III, 319; i en bearnès: *Lespy*); fr. occid. i ja antic *étier* «chenal de moulin, ch. allant de la mer à un marais» (God, s. v. *estier*, i Du C.).

No és, doncs, romànic general ni català, però no manca algun representant més a la Toponímia: *Estoril* 'les goles del Tejo', sembla un dim. en -ELLUM de provinença mossàrab. En la nostra, sembla poc representat; però tanmateix, algun cas: *Estalavedra*, vall amb estanyols a l'alta Vall Ferrera (uns 18 k. dret a l'O. d'Engolasters). Un «mansum de *Comadester*» en doc. de 1209, «in perr. S.L. de Gasarans» (prop d'Hostalric), *Cart.* de Rocarossa (§ 177.5). Cf. *Estartit*, infra. Quant al nom de Macià de *Viladesters*, cartògraf mall. (c. 1400, Soldevila-Bosch, *Hist. de Cat.*, p. 20), és molt dubtós que contingui aquest mot.

És natural pensar que vingui d'això el nom de l'estany, que sembla primordial en el problema que ens ocupa: ho comprova també el fet que en el document més antic no es parla més que de l'estany, i en tots els altres són cases o cortsals o homes que viuen arran de l'estany. I a diferència de la majoria dels del Pirineu, no és un STAGNUM o 'llac considerable', sinó un estany, precisament ben petit, i de baixa altura, no d'alta muntanya. Que per tant li escauria més el nom d'AESTUARIUM que el de STAGNUM.

Restava, però, l'explicació de la primera part del mot en la qual, en aquestes notes, jo veia el mot GULA 'gola, boques' o un derivat.

Amb els 8 anys de pensar-hi i després de recollir-ne documentació antiga, només hem avançat en ferm en el sentit d'assegurar que és un NL molt antic i arrelat, i que la presència en ell de la idea d'estany petit' és ben versemblant. Però ara veiem diverses possibilitats etimològiques, millor que aleshores.

(1) ANGULUM AESTUARII 'l'angle, el racó, l'anglada del petit estany'. Aquesta idea té dos grans avantatges: no demana cap detall fonètic extraordinari, a la vista de les mencions antigues, i d'altra banda empernar-se en un conjunt de NLL d'origen ben establert: *Ang(la)-da*, *Anglars*, *Conangle*, *Conanglell* (veg. *DECat* II, 264-5, i s. v. *Angle* i els articles supra dels noms citats). Hi ha *-este(r)s* amb *e-* i fins *-rs*, com hem vist en la sinopsi de les dades medievals; en els NLL aHudits, igual que en aquest, s'ha perdut la -U- de AESTUARIUM i també la de ANGULUM, que en aquest l'hauria mantingut una tradició més conservadora, o influïda per l'església o per la diferent posició de l'accent. Que *angolaster* es tornés plural és tan ordinari com *Anglada* → *Anglades* i els plurals *Anglars* i *Conangles*.